

בס"ד

תשרי התשפ"ו
מפסיר שובה ישׂראל (הושע יד)

פרשת וילך – שבת שובה

עלון חידושי תורה ופרפראות על פרשת השבוע בענייני דיומא ממפרשי ומדרישי חז"ל

בפרשת וילך 30 פסוקים = יהודה, לוי

פרשת וילך היא הפרשה הקצרה ביותר בכל התורה.

יש בה שתי מצוות עשה - להקהיל כל ישראל בחג הסוכות. לכתוב כל אחד ספר תורה לעצמו. (ספר החינוך)

עשרת ימי תשובה

כתב הרמב"ם - אף על פי שהתשובה והצניקה יפה לעולם. בעשרה הימים שבין ראש השנה ליום הכפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד שגאמר (ישעיה נה ו) 'דרשו ה' בהמצאו'. במה דברים אמורים בנחיד אכל צבור כל זמן שעושים תשובה וצוהקין בלב שלם הם נענין שגאמר (דברים ז ז) 'פה' א-להינו בכל קראנו אליו. (הל' תשובה ב ו)

בעשרת ימי תשובה. הירא את דבר השם לבו יחיל בקרבן בדעתו שכל מעשיו בספר נכתבין. ובעת ההיא האלקים יביא במשפט את כל מעשה על כל נעלם אם טוב ואם רע. כי האדם נדון בראש השנה ויגזר דין שלו נחתם ביום הכפורים. ובעת אשר ידע פי יביאו את דינו לפני מלך בשר ודם הלא יתיר חרדה גדולה וקשית עצות בנפשו ובכל דרכי חריצות יחיש מכלל לו. (שערי תשובה ב יד)

והתבאר בתורה כי יעזור ה' לשבים כאשר אין יד טבעם משגת, ויחדש בקרבם רוח טהרה להשיג מעלת אהבתו. (שם א א)

כתב הכף החיים - נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ומעשים טובים ולעסוק במצוות מר"ה ועד יוה"כ יותר מכל השנה. (שו"ע או"ח תרב ד) שלושה דברים מבטלין את הגזירה קשה ואילו הן: תפילה וצדקה ותשובה. ושלושתן בפסוק אחד (ד"ה ב ז יד): ויכנעו עמי אשר נקרא שמי עליהם ויתפללו - זו תפילה, ויבקשו פני - זו צדקה, כמה דאת אמר (תהלים יז טו): אני בצדק אחזה פני, וישבו מזרחיהם הרעים - זו תשובה. (ירושלמי תענית ב א)

דרשו י-הנה בהמצאו קראהו בהיותו קרוב. יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבתיו (ישעיה נ"ה, ו-ו) ידוע כי התשובה היא מכלל שבעה דברים שנבראו קודם שנברא העולם. ואילו הן תורה תשובה גן עדן גיהנם כסא הכבוד בית המקדש שמו של משיח. כי מחסדי הש"י על נבראו שברא התשובה קודם שברא את העולם לפי שגלוי וידוע היה לפניו שעתיד אדם לחטוא ולפיכך הקדים לו רפואה למכה, כי ז' דברים אלו נקשרים זה בזה קשר אחד וכל אחד מחייב לחבירו. וצריך אתה לדעת כי ענין התשובה הוא שיתחייב אדם שיתבונן בשפלותו ובפחיתות עצמו כי הוא עפר ואפר שחיוי רמה ותולעה במותו, כי בזה תתקן לו יותר פעולת התשובה ויעשה תשובה שלימה בכוונה רצויה וזכה, וכן מצינו באיוב שהיה מהביל ומפחית האדם בעיקר תולדת. ודרשו רז"ל (ר"ה י"ח) דרשו י-הנה בהמצאו אלו עשרה ימים שבין ר"ה ויוה"כ כלומר שהקב"ה נמצא ליחיד בימים אלו יותר משאר ימים. יעזב רשע דרכו והוא הכופר בהקב"ה כענין שכתוב (תהלים י ד) רשע כגבה אפו וגו' ויאמר הכתוב כי אפילו מי שכופר בעיקר וחושב שאין א-להים ישוב מדרך הרע והקב"ה ירחמנו ויסלח לו. ומפני שהאדם חוטא במחשבה ובמעשה אמר דרכו ואמר מחשבתיו. ומה שאמר ואל א-להינו כי אין צריך לומר במדת רחמים כמו שאמר וישוב אל ה' כי אפי' במדת הדין ירבה לסלוח וזהו ואל א-להינו כי ירבה לסלוח. וכן אמרו במדרש (הושע י"ד) שובה ישׂראל עד י-הנה עד שהוא עומד במידת רחמים ואם לאו א-להיך עד דלא יתעביד סניגוריא סניגוריא. (כד הקמח - תשובה)

כתוב בספרים, שיש הפרש בין עשרת ימי תשובה לשאר הימים לענין תשובה ותפילה, כהפרש האור מן החושך, ויפה שעה בתשובה ומעשים טובים בימים האלה, מימים שלמים בשאר הימים, אשר על כן ראוי לחוש על כל רגע של ימים אלו שלא לאבדו. ומי שתורתו אמונתו, בימים האלה יניח עסק פלפול ויהיה רק עסוק בקריאת ספרי מוסר ובדרכי התשובה, ולשפון שיחה, לדרוש סליחה ולהקדים תפילה על כל צרה שלא תבוא. אשרי מי שיוכל להתבודד לחשב עם קונוהו, בד קדש ילבש. ולפחות בימים אלו יקים להקריב שני תמידין כהלכתם, שויתי י-הנה לנגדי תמיד (תהלים טז ח) וחטאתי נגדי תמיד (שם נא ה). ואם ימצא חבר טוב, מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד (שם קל א), טובים השנים מן האחד (קהלת ז ט), אז נדברו יראי י-הנה (מלאכי ג טז) איזוהי דרך ישרה, ואיש את רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק. (פלא יועץ - תשובה)

בחדש תשרי יתאמץ בתפילותיו מפני דהתפילה שביעית שהיא ואמת, ובתשרי נענה אפילו יחיד, וזהו (תהלים קמה יח) קרוב י-הנה לכל קראיו לכל אשר יקראהו באמת, וכן קרוב אמת י-הנה (שם קט קנא) כל מצותיך אמונה (שם קט פו). והיינו נמי ענני באמת ישעך (שם סט יד). (חומת אנך ק"ט ה'). ולפי זה מה נעים טעם הרמב"ם דבחר הקדוש ברוך הוא לדון בתשרי שיש בו שבע מצוות, שופר, כפור, סוכה, ארבעה מינים שבלולב, דהם שבע ולכן נקרא שביעי, (ענין שלוחן גבה סימן תקפ"ד). ולפי האמור אתי שפיר דבא בכון לקבל תפילתנו ברצון בזכות שבע בזמן הראוי לו שבה"ב ב"ן בחר"י. כל המכוין בעת התחלת אדון עולם בזה כידוע שתפילתו נשמעת ואין שטן ומקטרג בו ואויביו נופלים תחתיו, ויש אומרים אף יצר הרע משלים איתו, אדון עולם גימטריא אין סוף, אדון עולם אשר ראשי תיבות גימטריא ע"ב וסופי תיבות מר"ן, ונרמזים בו ארבע עולמות אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, אשר מלך אותיות מיכאל, הוא מוליך כל התפילות ומקריב קרבנות לה' יתברך ועל ידי זה מוחל עונות, (ש"ה), ועל כל פנים אם לא יכול לכוין כל פעם יזהר לכוין בראש השנה וביום הכיפורים, וביותר יזהר השליח ציבור בזה. (מועד לכל חי סימן יג בשם ספר הזכירה)

שאלה

ויכתב משה את התורה הזאת ויתנה אל הפהנים בני לוי הנשאים את ארון ברית י-הנה ואל כל זקני ישׂראל. (לא ט) לכאורה היה לו למסור את התורה ללוויים ולא לכהנים דכתיב (במדבר ז ט) ולבני קהת לא נתן כי עבדת הקדש עליהם בכתף ישאו. תפקיד הלוויים לשאת את ארון ברית ה' ולא הכהנים.

תשובה

תיכף אחר פטירתו של משה רבינו נשאוהו הכהנים כשעברו ישראל את הירדן, כדאיתא (סוטה לג): תנא, רבי יוסי אומר: בשלשה מקומות נשאו פהנים את הארון: כשעברו את הירדן, וכשהסיבו את יריחו, וכשהחזירוהו למקומו. א"נ משום שהכהנים מתקנין המשאות לבני לוי כמו שמפורש במדבר (ד ה) והורדו את פרכת המסך וכסו בה את ארון העד. לפיכך קרי להו לכהנים נושאי ארון ברית י-הנה. (החזקוני, בכור שור)

שאלה

ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו ליראה את י-הנה א-להיהם. (לא יג) שנינו בפרקי אבות (ג יז) אם אין חכמה אין יראאה, אם אין יראאה אין חכמה. וקשה אם אכן היראה תלויה בחכמה, והחכמה אף היא תלויה ביראה, איזו מהן בכל זאת קודמת לחברתה?

תשובה

כל דבר הנעשה בעולם יש לו מטרה ותכלית, ועל פיה מתוכנן ונעשה הדבר מראשיתו ועד סופו. הוי אומר המטרה היא זו שמכוונת מה לעשות בכדי להגיע אל התכלית. מעתה, כיון שהיראה היא התכלית והמטרה, לכן היא זו שעלתה תחילה במחשבה, וזה שאמרו 'אם אין יראאה אין חכמה'. אך בשלב המעשה - החכמה היא שבאה תחילה, מאחר שהיא שמביאה לקיום ומימוש התכלית. על כך נאמר 'אם אין חכמה אין יראאה'. (פניני הגר"א)

שאלה

ניאמר י-הוה אל משה הן קרבו ימיה למות קרא את יהושע והתנצבו באהל מועד נאצנונו. (לא יד) מה הטעם שאמר לו בלשון הן. ולכאורה היא מיותרת. הול"ל קרבו ימיה למות.

תשובה

אותיות הן אין להם זוג. כיצד, ט"א הרי עשרה, ב"ח הרי עשרה, ג"ז הרי עשרה, ד"ו הרי עשרה, ה' אין לה זוג. ו' אין לה זוג. כיצד, י"ץ הרי מאה, כ"ף הרי ק', ל"ע מ"ס הרי ק', נ' אין לה זוג, כך אתה משה אין לך זוג, דכתיב (להלן לו י) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, ולכך קרבו ימיה למות ובחרתך בחלקי. (הרא"ש, דעת זקנים – דב"ר טו).

א"נ אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע בהן קלסתיך שנאמר (דברים י) הן לי-הנה א-להיך השמים ושמי השמים, בהן אתה גוזר עלי מיתה? משל למה הדבר דומה למלך, שהיה לו שר גדול שהוא אוהבו ביותר וראה אותו שר חרב נאה אין כמותה, אמר ראויה זו למלך מה עשה, קנאה ונתנה למלך, אמר המלך יתנו בה את ראשו? כך אמר משה, רבש"ע במנחה שהבאתי לך אתה מקטרגני בה? אמר לו אני אעשה לך לקורת רוח, מיד בא אליו הדיבור מאת הש"י ואמר הנה שכב עם אבתיך, אין לשון הנה אלא קורת רוח. ועוד יכלול הן קרבו ימיה למות הגיע שמשך לערוב ובאה ממשלת הלבנה, וזה ירמוז למדרגת משה ולמדרגת יהושע שזאת נמשלת לחמה וזאת ללבנה, וזהו שאמר לו הקב"ה (דברים לא טז) הנה שכב עם אבתיך וקם. כלומר אע"פ שאתה שוכב עם אבותיך הכה שלך שממש מעלת נבואתך הרי הוא קיים ועומד, שיאיר ללבנה, כשם שהשמש ששוקע אינו שוקע אלא להאיר ללבנה, וזהו לשון נאצנונו, כי המצוה היא תורה שבעל פה והוא כח הלבנה, ועל כן אמר ואצנונו, אשפיע כחי בלבנה. (רבינו בחי בשם המדרש)

שאלה

פי ידעתי אחרי מותי פי השחת תשחתון וסרתם מן הדרך אשר צויתי אתכם וקראת אתכם הרעה באחרית הימים פי תעשו את הרע בעיני י-הוה להכעיסו במעשה ידיכם. (לא כט) מאחר וכתיב פי השחת תשחתון וסרתם מן הדרך אמאי חוזר וכותב פי תעשו את הרע בעיני י-הוה, והוי כפל לשון.

תשובה

איתא בגמרא (מכות יא.) קללת חכם – אפילו על תנאי היא פאה. והנה כאן אמר משה רבינו וקראת אתכם הרעה, ח"ו ואפילו דהיה רק על תנאי כמו שפתיח פי השחת תשחתון יש ח"ו מקום לחול על תנאי, על כן חזר ואמר פי תעשו את הרע בעיני י-הוה לשלול חשש זה. דבתנאי כפול לא אמרינן דחל קללת חכם על תנאי, לכך חזר ואמר רק בתנאי פי תעשו את הרע, אבל אם לא תעשו רע יחול עליכם רק ברכה. (פרדס שמאי)

שאלה

ניאמר אלהם בן מאה ונעשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא. (לא ב) שאין תלמוד לומר 'היום', ומה תלמוד לומר 'היום' – היום מלאו ימי ושנותי. ללמדך שהקדוש ברוך הוא יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום מחדש לחדש, שפאמר: 'את מספר ימיה אמצא'. (ר"ה יא.) לכאורה מ"ש מחדש לחודש הוא מיותר, דכיון דממלא מיום ליום ממילא הוא מחדש לחודש. ועוד איך אומר 'היום' מלאו ימי ושנותי' והוא עודנו חי, כי כיון דעודנו חי נמצא לא מלאו עדיין ימיו.

תשובה

אמנם לפעמים יצויר שהיום והחודש לא יהיו מכוונים בערך, וכגון אם בשעה שנולד היה זה החודש מלא ונולד ביום שלשים ובשנה שמת היה חסר ואז הוי יום השלשים הראשון לחודש הבא קמ"ל דממלא מחודש לחודש והיינו שמת ביום האחרון מאותו החודש אף שהוא יום התשעה ועשרים לחודש. (תורה תמימה) אמר 'את מספר ימיה אמצא' לומר קצבת הימים יהיו מלאים עד סוף היום כולו דאין היום נחשב מלא אלא עד סופו ולא אמרינן בזה מקצת היום ככולו, ולכן כיון שנפטר משה רבינו ע"ה ביום שבת בשעת מנחה כי לכן אומרים צדקתך במנחה וכנוכר בזוהר הקדוש, נמצא לא השלים את היום ההוא כולו, והכתוב אומר 'את מספר ימיה אמצא' שיהיה היום מלא והיינו עד סופו ממש! על כן מוכרח לומר דאותו היום שנפטר בו משה רבינו ע"ה אינו נחשב עם מספר ימים הקצובים כיון דאינו יום שלם, ולהכי מוכרח לומר הכי קאמר להו ביום השבת 'היום' מלאו ימי ושנותי רוצה לומר כבר מלאו מאתמול, כי היום הזה יפטר באמצעו דאינו נחשב בכלל קצבת הימים שלו אלא הוא יתר על הקצוב כיון דאינו יום שלם. (בניהו – ר"ה יא.)

ונלך בגימטריא 'בו ביום' (66), כי באותו יום גם נולד וגם נפטר. (מדשן ביתך בשם קטורת סמים)

שאלה

הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם ושטריכם ואדברה באזניהם את הדברים האלה ואעידה בם את השמים ואת הארץ. (לא כח) מה הטעם דכתיב באזניהם. ועוד מהו את הדברים האלה.

תשובה

כאן רמז להם מה שאמרו חז"ל (מגילה ט.) מעשה בתלמי המלך שבינס שבעים ושנים זקנים והכניסן בשבעים ושנים בתים ולא גילה להם על מה פינסן. ונכנס אצל כל אחד ואחד, ואמר להם: כתבו לי תורת משה רבכם. נמן הקדוש ברוך הוא בלב כל אחד ואחד עצה והסכימו כולן לדעת אחת. וכתבו לו: א-להים ברא פראשית, ושינו י"ג מילים בתורה שהיו צריכים לשנותם על כרחם כדי שלא יוציאו לעז על התורה כדאיתא שם. לזה הקהילים משה ומסר להם הדברים באזניהם, וזהו הדברים האלה, והיו הדברים מסורים ממש עד שבאו בזמן תלמי ואמרום. (ש"ך עה"ת)

ומה שפנס שבעים ושנים זקנים מאת ה' היתה זאת לסימן טוב להורות כי גובר חסדו יתברך, כי תסד [72] עולה ע"ב שגבר לעשות להם נס זה שהיו כולם מתכוונים לדבר אחד, וגבר ישראל. (בן יהודה – מגילה ט.)

שאלה

הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרף אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את י-הוה א-להיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת. (לא יב) מה הטעם דכתיב בכפל לשון למען ולמען, ולא כתיב למען ולמען? ושמעו וילמדו ויראו. כמו שאמר בפסוק שאחרי זה ישמעו וילמדו.

תשובה

מאחר ונשים פטורות ממצוות תלמוד תורה, דכתיב (דברים יא ט) ולמדתם אתם את בניכם דרשו חז"ל ולא בנותיכם, לכך חלק הכתוב שתי דרגות במצוה זו למען ולמען פירוש שישמעו מצוות התורה שחייבין הם לעשות שגם הנשים חייבות במצוות לא תעשה ובמצוות עשה שהזמן גרמא. אח"כ אמר כנגד האנשים בלבד ולמען ולמען שהיו תלמוד תורה. ולזה לא אמר למען ישמעו וילמדו, שאז היה נשמע ששניהם בעונש אחד. (אוה"ח)

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
ramnadlan018@gmail.com לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת